

Van de peniskoker, over het habijt tot de smoking: kledingregels zijn van alle tijden en ook vandaag hebben ze nog een belangrijke sociale functie. Bij het instellen van dit soort regels zijn religies altijd bijzonder belangrijk geweest, schrijft de Nederlandse literatuurwetenschapper Mineke Schipper in *Bloot of bedekt: van niets om het lijf naar strak in het pak*, een geschiedenis van onze lichaamsbedekking. Zeker de drie religies van het boek, jodisme, christendom en islam, door Schipper ook wel 'bedekkende religies' genoemd. En dat brengt ons, bijna ongewild, bij hoofddoek en boerka, kledingstukken waarmee vandaag eveneens geworsteld wordt, en niet alleen door gelovigen.

'Het valt op dat deze drie religies meer kledinggeboden voor vrouwen hebben uitgevaardigd dan voor mannen', zegt Schipper. 'Dat komt natuurlijk doordat de overgeleverde boeken door mannen geschreven zijn. De angst voor de verborgen macht van vrouwen – concreet de verborgen aantrekkingskracht – is onthutsend. Vrouwen moeten zich bedekken omdat ze mannen anders zouden opwinden, aldus de redenering. Waar we hier dus mee te maken hebben, is de projectie van eigen angsten en schuldgevoelens op de andere sekse, in plaats van gedeelde verantwoordelijkheid. Mensen zouden de consequenties van hun opwinding niet in de schoenen van anderen moeten schuiven, maar zover zijn we nog niet.'

'Wanneer je naar oorsprongsverhalen van over de hele wereld kijkt, valt op hoe in de vroegste verhalen de aarde als een moederlijk wordt voorgesteld. Uit haar openingen kruipen de eerste mensen naar buiten. Bij latere verhalen zien we dat dit niet

Van links naar rechts: een katholieke non (Irak), een moslima in boerka (Afghanistan) en een joods-orthodoxe vrouw (Israël).

Bedekkende religies: kledingregels vroeger en nu

Een lolly met of zonder papiertje

'Hoofddoek en boerka zijn symptomen van een afkalkend patriarchaat', zegt Mineke Schipper. Zij schreef een intrigerend boek over de geschiedenis van de kledingregels. Daarin heeft religie altijd een cruciale rol gespeeld.

DOOR MARNIX VERPLANCKE

meer vanzelf gaat: de hemelgod moet het eerst op aarde laten regenen voordat die mensen uit de aarde kruipen. En in nog latere verhalen krijg je dat het uiteindelijk de hemelgod is die het leven schenkt. Hij wordt voorgesteld als God de Vader. Vanaf het begin hebben mannen met het probleem gezeten dat vrouwen de kinderen baren, en dat ze niet alleen meisjes, maar ook jongens ter wereld brengen. Het lijkt wel alsof mannen die onbalans gecompenseerd hebben door zichzelf de belangrijkste rol te geven in scheppingsverhalen. Zo wordt Eva de moeder van alle levenden genoemd, maar ze is wel gemaakt uit een bescheiden mannelijk lichaamsdeel, een rib.'

Maar wat heeft dat met kleding te maken?

MINEKESCHIPPER: Geleidelijk zijn mannen de regels gaan stellen, waaronder die voor verplicht bedekte vrouwen: niet meer dan een handbreedte bloot volgens ultraorthodoxe joodse en islamitische overlevering. Vrouwelijke onzichtbaarheid in de openbare ruimte stelde patriarchale tradities in staat om eeuwenlang de macht vast te houden, tradities waarin oudere mannen altijd gelijk hadden. Daarvan zien we nu het achterhoedegevecht: bedekkende vrouwenkleding moet opnieuw het reddende bewijs leveren van eigen superieure moraal. De discussie zou vandaag meer moeten gaan over de mannelijke angsten die aan de basis van hoofddoek en

Israëlische orthodoxe mannen dragen op straat soms no sex but specs-brillen.

boerka liggen dan over de hiërarchie tussen man en vrouw. Want nu vrouwen steeds meer buitenshuis werken, komt die hiërarchie onder druk te staan. **Zou u durven te beweren dat strenge moslims precies daarom nu meer belang hechten aan hoofddoek en boerka, omdat moslima's hun plaats binnen de maatschappij opeisen?**

SCHIPPER: Als je verwend werd omdat je een jongetje was en je macht alleen berustte op je anatomie en je ziet dan vervolgens meisjes veel beter presteren op school, waardoor ze straks beter opgeleid het leven ingaan dan jij, dan word je bang en probeer je je positie te beschermen. En dan wor-

den oude regels van stal gehaald.

Maar vrouwen werken daar ook zelf aan mee, en niet alleen binnen de islam. In Israël zijn ook sommige strengorthodoxe joodse vrouwen een boerka-achtig gewaad gaan dragen 'om mannen tegen zichzelf te beschermen' en ze voor de zonde van de opwinding te behoeden. Israëlische orthodoxe mannen dragen op straat soms *no sex but specs*-brillen die zo wazig zijn dat ze er maar drie meter ver mee kunnen kijken, om niet verleid te worden door vreemde vrouwen. Positief is in dit geval dat de man in kwestie zelf de verantwoordelijkheid neemt voor het gevaar van de eigen opwinding. Overigens zie je in joodse en islamitische ultraorthodoxe varianten vrouwen ook de verantwoordelijkheid naar zich toe trekken vanuit de illusie dat alles van hun machtige outfit gaat afhangen. Het kan een manier zijn om het ego op te krikken.

Vrouwen dragen dus een boerka om macht te hebben?

SCHIPPER: Wanneer je op alle andere punten belemmerd wordt, hou je alleen je lijf over. En daarvan zie je ook bij ons de gevolgen nog. Vrouwen zijn nu wel degelijk in staat om topjobs te bekleden, maar ze hebben moeite om die obsessie met hun uiterlijk af te schudden en hun andere kwaliteiten meer in de verf te zetten. Agatha Christie zei ooit dat ze met een archeoloog getrouwd was omdat hij haar steeds interessanter zou gaan vinden naarmate ze ouder werd. Alleen vrees ik dat we niet genoeg archeologen hebben voor alle vrouwen.

Wat bedoelt u precies wanneer u zegt dat we de mannelijke angsten moeten aanpakken in plaats van de

kledinggeboden die eruit voortvloeien?

SCHIPPER: Willen we niet in een absoluut chaotische wereld eindigen, dan is zelfbeheersing cruciaal. Mens zijn is meer dan je instincten achternalopen. Je kunt dat op verschillende manieren oplossen, maar ik denk dat de schuld bij de andere sekse leggen en die vervolgens inperken zeker niet de beste oplossing is.

In Egypte zag ik ooit een poster met twee lolly's erop. Om de ene lolly zat een papiertje en daar vlogen de vliegen van weg, terwijl de andere geen papiertje had en de vliegen erop gingen zitten. De tekst eronder luidde: 'Aan jou de keuze', waarmee bedoeld werd dat je als vrouw de keuze had tussen wel of geen hoofdbedekking. Onlangs zag ik dezelfde poster op internet terug met een Nederlandse tekst: 'Jouw Schepper weet wat goed voor jou is.' Eigenlijk worden mannen hier onterecht en beledigend voorgesteld als willoos ongedierte. Een Schepper zal toch nooit zijn eigen schepsel mens op zo'n manier afscherven? Wat de vrouw betreft, is het natuurlijk ook een treurige boodschap: je moet je bedekken of je ligt voor het grijpen.

Overigens blijkt een obsessie met bedekking net zo goed extreme seksualisering van een samenleving in de hand te kunnen werken als een fixatie op bloot. Opvoeding tot zelfbeheersing is essentieel en wederzijds respect betekent behoedzaam omgaan met elkaars blote of bedekte schaamte. Anders hou je alleen wantrouwen over. ☑

Mineke Schipper, *Bloot of bedekt. Van niets om het lijf naar strak in het pak*, Prometheus/Prometheus/Bert Bakker, 89 blz., 19,95 euro.

